



# AFRICKÉ MÝTY



- nejen mýty starověkého Egypta se nám dochovaly útržkovitě
- i mýty zbytku Afriky jsou pro nás kusým dědictvím
  - mnohé zapsány už před několika stoletími
  - mnohé už nenávratně zanikly (více než 1.000 jazyků Afriky, izolovanost mnoha kmenů)
  - mýty spjaté s životem konkrétní kmenové komunity – tím v Africe vzniklo mnoho mytologických soustav
  - mýty sloužily také k udržení si vlastní identity a nezávislosti na nepřátelských kmenech (válečné konflikty mezi kmeny zde byly běžné)
  - při vyhlazení určitého kmene zmizely i jeho mýty
  - většina mýtů souvisí s počátkem (vznikem světa, člověka, jeho učení se pracím od božstev či duchů) a s udržením souladu a chodu vesmíru

- většinou nedošlo ke vzniku institucionalizovaných náboženství ani velkých náboženských kultů soustředěných kolem chrámových center
  - ve většině afrických kultur byl rozvinutý **šamanismus**
  - duše šamanů se v transu většinou nevydávaly na cesty do světa duchů, duchové totiž sami navštěvují náš svět (častá posedlost zlým duchem)
  - jsou i výjimky: někteří **Křováci** dokážou „vyšplhat na oblohu“, žirafa-průvodkyně přijde pro šamana v transu, vezme jeho duši k řece, šaman plave po proudu, až vystoupí na břeh a začne šplhat po vlákně k nebesům, cestou ho koušou různé druhy jedovatých mamb, krajt, vos a sarančat... na obloze zpívají duchové a mrtví lidé, šaman s nimi tančí (pokud přišel pro něčí duši, vezme ji v nebeském světě na záda a tancuje s ní, dokud mu ji bůh nevydá, po návratu vloží duši zpět do mrtvého těla)

- rozličnost mytologických systémů Afriky – viz mýty o stvoření (vesmíru, země, lidí) z různých oblastí:
- Obloha a Voda (Nigérie, kmeny **Edo** a **Joruba**)
  - **Obloha** (Olorun) a **Voda** (Olokun) jsou hlavní bohové
  - tisíc nižších bohů se před stvořením rozhodlo uspořádat soutěž, kdo se stane nejvyšším bohem
  - měl zvítězit, kdo bude nejzářivější a nejkrásnější
  - to se dařilo Obloze a Vodě
  - zdálo se, že souboj mezi nimi bude nerozhodný (Voda neustále napodobovala Oblohu)
  - Obloha vysvětlila, že vodní hladina její zářivost a krásu jen odráží
  - Voda to měla vysvětlit, dokázala však jen opakovat slova Oblohy, že Obloha odráží zářivost a krásu...

- tím Voda utvrdila ostatní božstva v tom, že není hodna stát se nejvyšším bohem, a tak se jím stal bůh Oblohy – práce na stvoření mohla začít:
- bůh Oblohy poslal jednoho z nižších bohů na zemi s holubem, slepicí a hlemýždí ulitou naplněnou půdou, aby vytvořili souš
- dal mu též semena ke stvoření stromů a rostlin
- a ukázal mu, jak vytvarovat z hlíny zvířata – nejdřív to byli samí nesmrtelní obři, ale bůh Oblohy rozhodl, že by bylo pro bohy nebezpečné, kdyby se jim někdo rovnal, a tak na ně seslal Stárnutí... jak obři stárli, scvrkávali se a měnili se v ubohé, vrásčité kostlivce, až byli velcí zhruba jako lidé
- boha Oblohy se zmocnila lítost, a tak stvořil Smrt
- proto se lidstvo nemůže vyrovnat bohům

- Amma (Mali, kmen **Dogonů**)

- mají složitou kosmologii
- **Amma** je absolutní princip tvoření, jenž stvořil vesmír z nekonečné částečky, která vyrostla do prvotního vejce
- v jiných mýtech byl mužským principem a pokusil se také stvořit ženu: z hlíny ve 2 kameninových mísách stvořil Matku zemi, zbytky hlíny vyhodil a vzniklo z nich nebe, mísy se proměnily ve Slunce a Měsíc
- když se miloval s Matkou zemí, narodily se jim 3 děti: **Ogo** a 2 božská dvojčata nazývaná společným jménem **Nummo**
- Ogo byl zlý, a tak Amma (aby zachoval rovnováhu) dvojčata obětoval a poté je přivedl zpět k životu jako smrtelníky, čímž stvořil lidstvo...
- dvojčata Nummo dala život 4 párům představujícím 4 živly, 4 hlavní světové strany a 4 velká umění (lékařství, zemědělství, magii, obchod)

- **Imana a Smrt** (Rwanda, kmen **Banyarwanda**)
  - uctívají nejvyššího boha **Imanu** (stvořitel vesmíru), který slíbil lidem po jejich stvoření, že polapí Smrt, aby získali nesmrtelnost
  - Irama pronásledoval Smrt a varoval všechny, aby se ukryli, a Smrt tím pádem nenajde žádné místo k odpočinku
  - Smrti se ale podařilo Imanu obelstít: když se jedna stará žena vykradla z úkrytu, aby se postarala o zahrádku, Smrt se jí vkradla pod sukni – a stará žena zemřela
  - Imana požádal její příbuzné, aby nechali po pohřbu v zemi díry, čímž Smrt polapí a starou ženu přivede k životu
  - jeden příbuzný ale zesnulou nenáviděl, a tak díry zasypal a zadusal tak pevně, že Smrt zůstala uvězněná v hrobě staré ženy
  - nesmrtelnost byla navěky ztracena – Smrt totiž zůstala v podzemí, kde ji Imana nemohl

- a tak se Imana rozhodl pomoci lidstvu tím, že vybudoval tři království v podobě mís nad sebou, podpíraných kůly:
- nejvyšší říše byla jeho vlastní, prostřední patřila Matce zemi a žili na ní smrtelníci, nejnižší náležela duchům a Smrti
- Smrt lezla nahoru po kůlu a snažila se proniknout do pozemského království, přičemž chňapala lidem po kotnících a stahovala je do své říše, kde je předhazovala duchům a ti je požírali
- duchů a démonů bylo nakonec v podsvětí víc než lidí na zemi, začali v zemi prorážet díry ve snaze proniknout do království lidí
- opět musel zasáhnout Imana, který od té doby neustále zahání podsvětní duchy do jejich říše a opravuje křehkou stavbu vesmíru, který je stále křehčí a křehčí...



- kmen Banyarwanda věří, že pokud Imanova pozornost třeba jen na okamžik poleví, celá stavba se zhroutí a vesmír se dostane pod vládu Smrti
- v současné Rwandě je Imana ztotožňován s křesťanským bohem
- Anansi (západní Afrika, kmen **Ašanti**)
  - pavoučí stvořitel jménem **Anansi** na žádost nebeského ducha upředl celý vesmír
  - pak se proměnil v nebeského posla a naučil smrtelníky používat oheň a vyprávět příběhy (ty jsou většinou o něm)

- **Juok** (jižní Súdán, kmen **Šilluků**)
  - stvořitel **Juok** vystupoval v mýtech bez pevné podoby
  - byl přítomen ve všem na světě
  - bůh s podobným označením (Jok, Jvok, Joagk) vystupoval i v mýtech jiných kmenů žijících v povodí středního toku Nilu
  - stvořil lidi z písku a říční vody
  - první lidé vypadali jako hroudy bahna a leželi na zemi na jedné hromadě
  - Juok jim udělal paže, aby mohli pěstovat obilí, oči, aby viděli na cestu, a nohy, aby se mohli pohybovat
  - když ho tvoření lidí unavilo, přidal jim pohlavní orgány, aby se množili bez jeho pomoci

- **Božský posel Holawaka** (Etiopie, kmen **Galla**)
  - **Holawaka** doručoval božské vzkazy z nebes na zem
  - jednou mu bůh nebes přikázal, aby odešel na zemi a prozradil lidstvu tajemství nesmrtelnosti – stačilo jen svléknout kůži, a tím se omladit
  - Holawaka cestoval v podobě ptáka, jenže se mu cesta zdála vyčerpávající – byl unavený a měl hlad
  - ze vzduchu spatřil hada, jak požírá myš, střemhlav se k němu snesl, dosedl vedle něj na zem a nabídl mu tajemství nesmrtelnosti, pokud se s ním o myš rozdělí
  - had souhlasil
  - od té doby hadi svlékají kůži
  - a ptáci, jejichž podobu na sebe Holawaka vzal, jsou od té doby odsouzeni žít v pozemském světě se smrtelníky (trest za pošetilost jejich předka)

- Mytologie Zuluů (jih Afriky)

- než nejvyšší bůh stvořil svět, sám vyrůstal v rákosí v bažině
- když stvořil Zemi, zahalovala ji vrstva husté mlhy, kvůli níž lidé neviděli slunce ani měsíc
- rodiči lidí byli Bůh oblohy a Bohyně země
- lidé se spolu dorozumívali prostřednictvím myšlenek, protože neexistovala slova
- pokud někdo chtěl jíst, stačilo, aby na jídlo pomyslel, a objevilo se u něj zvíře, jež bylo příliš staré nebo zraněné, než aby dovedlo držet krok se stádem, když měl někdo chuť na ovoce, stačilo si ovoce představit, a ono samo spadlo ze stromu na zem...
- jednou přišla z nebes na zem strašlivá rasa bohů zvaných **čattilyové**, kteří se snesli na ohnivých mísách – každý z nich měl 3 žluté oči a ještěřčí kůži

- vytvořili různé jazyky a dali lidem schopnost mluvit
- vymysleli tolik řečí, že doposud jednotné lidstvo bylo rozděleno a rozpadlo se na mnoho skupin vyznávajících různé pravdy
- netrvalo dlouho a propukly boje všech proti vše
- i zde měl posel bohů – **Unwabi** v podobě chameleona – donést lidem dar nesmrtelnosti, cesta mu však trvala tak dlouho, že lidé začali umírat
- když dnes chameleon mění barvu ze zelené na hnědou, je to tím, že vzpomíná na neštěstí, které zavinila Unwabiho lenost
- v zulujské mytologii hrají významnou roli duchové předků
- uznávali mnoho bohů v čele s bohem oblohy, se kterým komunikoval v každé vsi tzv. Nebeský pastýř

- ve vesnicích byli též šamani ovládající léčitelství a další schopnosti
- většina Zuluů je dnes křesťany různých církví, i když si zachovávají prvky své původní víry
- obřady a rituální tance dnes už provádějí především pro platicí turisty coby tradiční kulturní projev (bez duchovních rozměrů)
- toto etnikum má cca 10.000.000 obyvatel

- dokument o Africe: **Zatajená minulost**
  - z cyklu **Ztracené civilizace** (*Lost Civilizations*: dokumentární 10dílný seriál z roku 1995)

